

HELTAI GÁSPÁR FABULÁIBÓL - 3. rész

A rókaról meg a gólyáról.

A róka vacsorára hívá a gólyát és készülődvén, mind csak amollyan lágy pépeket főze s ezeket egy lapos, széles tányéron adá fel az asztalra. A gólya nem ehetnék benne az ő hosszú vékony csőre miatt, mellyel fel nem vehete semmit a levesben a tányérról és ekképpen étlen kelle haza pironkodnia. Egynehány nap mulva a gólya viszontag vacsorára hívá a rókát és jeles jó étket főze, de hosszú nyakú edénybe tölté azt és úgy tevé a róka elejbe és midőn a gólya hosszú csőrével és nyakával bényult volna az szűknyakú edénybe, kiszede az étekből és gyakorta kínálá a rókát és az váltig néze bé az edénybe, de semmit nem vehete ki abból.

Ekképpen étlen marada a róka. Monda pedig a gólya: Jó komám, tetszik neked a dolog? Vedd csak jónéven! Mert bezzeg most rajtad a szer. Megcsúfolál a minap vacsoráddal, ez legyen a füzetség érette. Amint velem cselekedtél, úgy veszed most hasznát.

Értelme:

E fabula minden embert int, hogy jámbor legyen és minden ravaszságot és csalárdságot elhagyván, jámborul és tisztán cselekedjék felebarátjával. Mert ha ravaszságában és álnokságában bízik: semmit nem használ vele magának. Mert az Úristen tiszta és igaz és igen gyűlöli a hamisságot és az álnokságot. Minekokáért megejti Ő a ravaszokat az ő ravaszságukban és megfogja az álnokokat az ő álnokságukban. Mint ezt mind a régi példák, mind a mostaniak nyilván megmutatják. Elég ravasz vala ama politikus Gritti, elég álnok ama diplomátus Frater György, de mit használtanak álnokságukkal? Akármelly igen ravasz és álnok légy, azért ugyan mesteredre találsz. Az agg rókának is a végén az csávéban találják meg az bőrért. Azért együgyűképpen és jó szívvel cselekedjék minden ember az ő felebarátjával. Így legyen.

A számárról meg a kutyáról.

Egy valamelly számár látá, hogy az ura igen játszadoznék egy kölyökkutyával és hogy simogatná annak a hátát. És hogy az felszöknék mellette és kelletné magát. Ennekföltre pedig látá, hogy az ura a tányérjáról ad néki enni és jóltartaná. És magában gondolkodván a számár, monda: Ha az úr s mind az egész házinép olly igen szereti ezt az apró marhát, melly igen tisztátalan, csak a kevés szökdécseléseért és hízelkedéseért, mennyivel inkább kezdene tégedet szeretni, ha te is így hízelkednél neki és hozzája törlenéd magadat, minthogy te szép állat vagy, nagy, kinek szép hosszú fülei vagynak és sok dologra vagy jó, a kölyökkutya pedig semmire sem jó, hanem csak arra, hogy bolhát szerezzen és búzt tegyen a házban. Látván ezenközben a számár, hogy az ura bójöve az udvarba, legott elébefutott és ordítással kezde hízelkedni néki és reája szökellvén, a két első lábával kezdé őtet tapogatni és azokat a vállaira vetni és nyelvél az urának a szakállát bekenni és bényá lazni és lábaival az urát ölelgetni, ollyannyira, hogy az ura kiáltani kezde és szolgáit hívni, hogy szabadítanak meg őtet a számártól. Eljövénék ezokáért hertelen minden szolgái és a számárra támadván, megverik vala szörnyűképpen, pálcával, kövekkel és mindennel, ami csak kezükbe akada. És minekutánna jól megderecskelték volna, béhúzták az istállóba és a jászolhoz kötözték, holott csak alig állhat vala az lábán a nagy verésnek miatta.

Értelme:

Azt mondják közbeszéddel: A gebét nem illeti a hintószekér. Tehát mindenki megelégedjék az ő állapotjával és tovább ne nyúljon annál, se ne kívánozzék többre, mint amire az Isten az ő

szent és bölcs akaratjából rendelte. Mert bizony módja vagyon az Isten akaratjának. Ámbátor nem is kívánod, az Isten azért megismer tégedet és ha tetszel néki és nagyobb tisztre avagy tisztességre vagy méltó, bizony megtalál. Ne tolakodj oda, mert mihelyt magad kívánsz valamit, máris nem vagy méltó reája. Azért ha odatolod magadat, nyilván úgy kezdesz járni, mint ama nagy számár. Mert Mátyás király, Mátyás kovács, mindenik Mátyás, azért különbség vagyon a két Mátyás között. Magistratus virum monstat. Vagyis: A tisztség az ember próbája. Így vagyon.

Az agg lóról meg az agg agárról.

Amidőn egy agg agarat igen megverték volna a konyhában, kiballaga az árokhátra, hogy elnyújtóznék a verőfényben és aludnék éhségében. Talála pedig egy igen agg lovat, ki ott szunnyadoznék a bojtorján között, a gazosban. Megszólítván azt, monda: Mit csinálsz itt? Bezzeg sovány vagy. Nyilván neked is nyavalyásul vagyon dolgod. Monda a ló: Gyermekségemtől fogva sok esztendeig szolgáltam egy urat. Amíg iffiu valék, hátamon hordoztam nagy messze utakon. Szünetlen engemet nyargalt mind józan, mind részeg korában. Egynehányszor a hadba vezett volna, ha én ki nem hoztam volna. Annakutánna hogy megnehezédem, szekérbe fogata. Ott is egynehány esztendeig erős munkát tettem néki. És jól tartott, bő zabot, szénát adott mindenkor. Mostan pedig, hogy megvénhedtem és a munkára való erőm elfogyott, kivonta a féket fejemből és levonta a hitvány patkót lábamról, farkamat is levágta és ide kergetett a bojtorjánba, a gazosba, hogy immár éhvel meghaljak s az ebek és a varjak egyenek meg. Jaj szegény fejemnek! Felele az agár: Szerető barátom, nem vagy egyedül e nyavalyáságban, szinte ezenképpen vagyon énnekem is dolgom. Mert addig, míg jó erőben valék és hamar futhatok vala és mind nyulat, mind őzet és szarvast foghatok vala, addig erősen szeret vala az uram. Tányérjáról adott ennem, még ágyán is hagyott hálnom. Ha valamit vétettem, csak egy vesszőcskével sujtotta egyszer hátamat. De mostan, ha béorozkodom a házba, legott kiáltani kezd: Coki, coki, üsd, üsd az agg latrot. A házinép pedig mindenütt taszít, hajigál és nem vesszővel, hanem pálcával lazsnakol. Most is keményen bánának velem az konyhában, annyira, hogy csak alig ballaghaték ide ki. Mondá a ló: Bezzeg nyavalyásul vagyon dolgunk. Mit tegyünk? Monda az agár: Szenvedjük el békességgel. Lám, azt mondják az emberek, hogy van Isten. Ha vagyon, tehát nyilván teszen róla, hogy megjavuljon sorsunk. Nagy szégyene ez az embereknek, hogy olyan nagy hálaadatlanság találtatik őbennek.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy a világ nem tud egyébbel, hanem csak bosszuval és hálaadatlansággal füzetni meg minden jótétet. Mellyet láthatni minden embereknek rendinél. Addig, míg szolgálhatsz, valamennyire becsületben léssz és szeretnek. De ha nem szolgálhatsz és az emberek hasznodat nem vehetik, legott úgy járhatsz, mint az agg ló és a szegény agár. Igazat mondottanak a régi jámborok. Jótétel helyébe jót ne várj. Ekképpen járnak mindnyájan, kik az ő tisztekben szolgálnak, kiváltképpen a szegény prédikátorok. Amíg ezek szolgálhatnak, addig adnak valamit nekik. De ha nem szolgálhatnak többé, legott az parlagra küldik őket és semmi munkájokról nincsen emlékezet. Olyanok a tisztbéliek, mint az út mellett való hársfa.

Mikor eső lesz, mind alá futnak az emberek, hogy megoltalmazták magukat az esőtől. Ha elmúlik az eső, mindenki szakaszt annak ágaiból, ki süvege mellé teszi, ki (tisztességgel mondván) az alfelét törli meg a levelével. Ez a világnak jutalma és fűzetése, hív szolgálataidért ezt várjad, nem egyebet. A prédikátorok olyanok, mint a gyertyák, égnek és világolnak, azonközben önmagok emésztetnek meg. Így vagyon és nem másképpen.

A hollóról meg a rókáról.

Egy valamely holló igen szép darab sajtot ragada egy ablakból és felrepüle egy magas fára véle. Látván ezt a róka, igen kezdé a sajtot kívánni. És a fa alá méne és szólni kezde a hollónak és igen dicsérni, mondván: Ó te holló, nemes madár vagy. Nincsen tenéked másod. Szép tollaid vagynak, fényesek, mellyekkel semmi bársony fel nem ér. Bárcsak a szavad is olly szép volna, termetedhöz hasonló. Hiszem is, hogy szép szavad vagyon, de nem hallám még. A holló igen örüle a dicséretnek és elbízta magát s hogy szép szavát bé is mutassa a rókának, felfuvallá a torkát és kinyujtá a nyakát, hogy ugyan hangosan szólhatna. És midőn a száját megnyitá, kiesék az sajt a szájából. És legott elragadá a róka a sajtot és elfutamoda vele. És elszomorodék a holló, megértvén, hogy a róka a jó sajtot tette volna a szép dicséreti orációt.

Értelme:

Vedd eszedbe magadat. Az Úristen bölcs, tehát jól tudta, mint kellett teremtenie és mivel megajándékozni téged. Tehát elégedjél meg avval, amit kaptál. Ne keress hiábavaló dicsőséget és dicséretet. Megnézd a lábadnak kaptáját, ne kívánj nagyobb sarut. Mert azok, akik igen dicsérnek téged, nem szeretnek és ha lehet, bizony megpróbálják, kikaphatják-é a sajtot a szájadból. Nincsen ártalmasb állat az hipokritánál és hízelkedőnél. Így vagyon bizony.

A nyulakról meg a békákról.

A nyulak egybegyülvén, nagy panaszolkodást tőnek enköztek, az ő nagy nyomorúságukról. Mivelhogy őket minden ember kergetné, megverné és megölné, holott ők senkit nem bántanának, senkinek kárt se tennének. Egybe tanácskozáván ezokáért, azt végezik, hogy tovább nem élnének ilyen nagy nyomorúságban, félelemben és rettegésben, hanem mindnyájan egyszerre vízbe ölik magukat. Elkezdének ezokáért mindnyájan a nagy tóra futni. A békák a tó gátjáról látván őket jönni, megijedének tőlek és mind egyszerre beszökének a tóba. Látván ezt az egyik idősb nyul, kiáltani kezde: Megálljatok, megálljatok! És midőn mind megállottanak volna, megszólítá őket, mondván: Jó atyámfiai társaság, amint én eszembe veszem, nem egyedül mi nyulak vagyunk ollyan nagy félelemben és rettegésben. Lám, ez lelkes állatok olly igen megijedének tőlünk nyulaktól, hogy mindnyájan kétségbeesvén, beleölék magukat az vízbe. De mi ne kövessük az ő példájokat, hanem menjünk haza az erdőbe és amire az Isten és a természet rendele bennünket, arra engedjünk. Ha megfognak, nem vetnek el bennünket, mint az ebet vagy a lovat, hanem az királyoknak, nagy uraknak és nemeseknek

asztalára visznek minket. A többi állatokat petrezselyemmel, tormával és fokhagymával főzik meg, de bezzeg minket édes mézzel, borssal, szekfűszeggel és minden egyéb drága fűszerszámokkal! Ezt hallván, mindnyájan javallák a tanácsot és kiki mind hazaméne az erdőbe.

Értelme:

E fabula arra int minket, hogy kiki az ő nyavalyáját és állapotjának nehézségét békességgel szenvedje el. És mindent az időtől várjon. Nehéz ugyan a békességgel való tűrés, de gondoljuk meg, hogy nem egyedül vagyunk, hanem más emberek is egyazon feredőben ferednek mivélünk. Reménységbe foglaljuk szívünket, várván az Isteni gondviselésnek végezését. Bizony semmi sem léssen rajtunk Isten híre nélkül. Vajh, melly jó és kegyelmes az Úristen. Nem bocsát ránk semmit hasznunk nélkül. Így vagyunk bizony.